

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:02.12.2019 ✓Accepted/Kabul:06.03.2020

DOI: 10.30794/pausbed.654114

Araştırma Makalesi/ Research Article

Başçılar, M. (2020). "Sosyal Hizmetin Önemli Bir Öncüsü: Mary Ellen Richmond" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 39, Denizli, s. 151-160.

SOSYAL HİZMETİN ÖNEMLİ BİR ÖNCÜSÜ: MARY ELLEN RICHMOND

Mehmet BAŞÇILLAR*

Özet

Bu çalışma, Mary Ellen Richmond'un sosyal hizmet meslek, alan ve disiplinine katkılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sosyal hizmetin en önemli öncüleri arasında olduğu kabul edilen Mary Ellen Richmond'un sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temelinin inşasına katkıları bu çalışmada değerlendirilmektedir. Yaşadığı dönemin önemli sosyal sorunları arasında yer alan yoksulluğun ve savaş koşullarının etkileri altında bir çocukluk dönemi geçiren Richmond, genç yetişkinlik döneminde sosyal hizmetle tanışmıştır. Bu yeni dönemle beraber kendisini sosyal hizmetin gelişimine ve dönüşümüne adanmış, 67 yıllık yaşantısına sığdırdıkları sosyal hizmet meslek, disiplinin ve alanlarını yeniden şekillendirmiştir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Mary Ellen Richmond'un ardında bıraktıkları sosyal hizmetin gelişimine katkı sağlamayı sürdürmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Mary Ellen Richmond, Sosyal hizmetin öncüsü, Sosyal hizmet tarihi.*

AN IMPORTANT PIONEER OF SOCIAL WORK: MARY ELLEN RICHMOND

Abstract

This study aims to reveal Mary Ellen Richmond's contributions to the profession, field and discipline of social work. Mary Ellen Richmond, who is considered to be among the most important pioneers of social work, is assessed for her contributions to the construction of the knowledge, skills and value basics of social work. Richmond, who had a childhood under the influence of poverty and war conditions, one of the important social problems of her time, met with social work in her young adulthood. With this new era, she devoted herself to the development and transformation of social work and reshaped the social work profession, field and discipline they put into their 67 years of life. As in the past, Mary Ellen Richmond's huge heritage continues to contribute to the development of social work.

Keywords: *Mary Ellen Richmond, Pioneer of social work, History of social work.*

*Öğr. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Sosyal Hizmet (İngilizce) Bölümü, İSTANBUL.
e-posta: mbasçillar@gelisim.edu.tr, (orcid.org/0000-0002-0223-8050)

1. Giriş

Mary Ellen Richmond, 5 Ağustos 1861 tarihinde Amerika Birleşik Devletlerinin iç batısında yer alan Illinois eyaletinin Belleville şehrinde, ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Amerikan İç Savaşı'nın sürmekte olduğu yıllarda doğan Richmond, dünyaya geldiği zamanı "pis, çıkarıcı ve şüpheli" bir dönem olarak tanımlamaktadır (Agnew, 2004, s. 2). Richmond'un annesi Lavinia'nın anne ve babası Baltimore'un sayılı aileleri arasında yer almakta, baba Henry demir taşımacılığı ile uğraşmaktaydı. Ailenin 4 çocuğundan 3'ü erken yaşta hayatını kaybetmiş, sivil savaş koşulları ve tüberküloz salgınından dolayı Mary Ellen Richmond, 1868 yılında henüz 7 yaşında iken yetim kalmıştır (Agnew, 2010).

Tüm bu talihsizliklerin üzerine Mary Ellen Richmond, Baltimore'da bulunan büyükannesi ve iki halasının yanına gönderilmiştir. Babaannesi, kadınların oy hakkı ve ırkçılık gibi konuların yanı sıra sosyal ve politik meseleler üzerine düşünen ve önemli tartışma ortamlarında yer alan biriydi. Richmond'un bu hararetli tartışmaların bulunduğu bir ailede yetişmesinin eleştirel düşünce sisteminin gelişimine büyük katkı sağladığı söylenebilir. Babaanne ve halanın geleneksel eğitim sistemine soğuk bakması nedeniyle Mary 11 yaşında devlet okuluna kayıt olana kadar evde eğitim görmeyi sürdürmüştür (VCU, 2012). Aile fertlerinin Mary'nin eğitimine rehberlik ettiklerini söylemek son derece güçtür. Yetişkinlerle dolu bir ailede büyüyen Mary'nin çocukluğu yalnızlık içerisinde geçmiştir. Mary arkadaşlarıyla zaman geçirmek yerine erken yaşlarda kitaplarla haşır neşir olmuş ve zamanının büyük bir bölümünü kitaplarla bir arada geçirmiştir. Daha henüz 10 yaşında iken Charles Dickens'ın hayatını kaybettiğini öğrendiğinde en büyük dostunu kaybetmişçesine saatlerce ağlamıştır (Deutch, 2008, s. 47).

Mary Ellen Richmond, 1877 yılında (16 yaşında) Doğu Kız Lisesi'nden (Eastern Female High School) mezun olmuştur. Örgün eğitimi sona ermesine karşın kendisini sürekli olarak yetiştirmesini bilmıştır. Edebiyata merak salmış, okuma kulüplerine katılmış ve hatta çalışan kızlara Shakespeare dersleri vermiştir (Stern, 2005). Lise mezuniyetinin ardından New York'ta bulunan halasının yanına gitmiş ve bir kitapçıda çalışmaya başlamıştır. Halasının rahatsızlanarak Baltimore'a dönmesi üzerine Mary günde 12 saat mesai yaparak çalıştığı işinde yoksulluk ve yalnızlıkla baş başa kalmıştır (Learning To Give, 2012). Mary Ellen Richmond, küçük yaşta bir yayınevinde rutin ve monoton işler içerisinde çalışırken sadece karnını doyurmaya yetecek kadar bir ücret almakta ve kendi yalnızlığında boğulmaktaydı. Arkadaşlıklar kurmaya ve sosyal bir yaşantıya hasret kalmıştı. Hiç arkadaşı yoktu, yalnızdı, çaresizdi ve yoksuldu. Tüm bunlar da yetmezmiş gibi soluk almak için her geçen gün daha da zorlaşmaktaydı. Ailesini hastalıklara bağlı olarak kaybetmişti. Kendisi de aynı şekilde hayata gözlerini yummadan korkuyordu.

2. Sosyal Hizmet ile İlk Tanışma

1889 yılında Baltimore'da Octavia Hill'in da kurucuları arasında yer aldığı Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyetinde (Charity Organization Society - COS) tam zamanlı olarak çalışmaya başlamış, yoksullara sunulan hizmetlerin modern ve profesyonel bir şekilde verilmesi gerektiği inancı içerisinde çalışmalarını sürdürmüştür (Steyaert, 2013; Lederman, 2005). Küçük yaşta anne ve babasını kaybetmesi, yaşadığı zorlu hayat koşulları, yoksulluk, salgın hastalıklar ve savaş koşulları şüphesiz Mary Ellen Richmond'un 27 yaşında kariyerini Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti istikametinde yönlendirmesinde etkili olmuştur (Agnew, 2004, s. 8). 1900 yılına gelindiğinde Philadelphia Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyetinde genel sekreter oldu (NASW, 2004). Ardından dönemin önemli kurumları arasında yer alan Russell Sage Foundation'ın Yardım İşleri bölümünde yönetici olarak görev aldı (Murdach, 2011). Mary Ellen Richmond, 20 yıl boyunca Russell Sage Kurumu'nda görev yapmış, görevi süresince ABD'de kurulan sosyal hizmet okullarının müfredat çalışmalarında ve ülkedeki Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyetlerinin politikalarında söz sahibi olmuştur. 1899 yılında "Yoksullara Dostane Ziyaret", 1907 yılında "Modern Şehrin İyi Komşuları", 1913 yılında "985 Dul ile Çalışma", 1917 yılında "Sosyal Teşhis", 1922 yılında "Bireyle Sosyal Çalışma Nedir?", 1925 yılında "Çocuk Evlilikleri" ve 1929 yılında "Evlilik ve Devlet" isimli kitapları yayınlanmıştır (Agnew, 2004, s. 6). Eserleri sosyal hizmet meslek ve disiplininin gelişimine öncülük etmiştir.

Mary Ellen Richmond'un yaşadığı dönem ele alındığında Britanya'nın nispeten yoksul veya dini anlamda yaşadıkları toplumda azınlık konumunda bulunan çok sayıda bireyin ABD'ye göç ettiği görülmektedir. Bireylerin önemli bir bölümü bu dönemde barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmiştir. Mary Richmond, 1909 yılında Russell Sage Kurumundaki yöneticiliği sırasında sahadaki deneyimini,

gözlemlerini ve araştırmalarını yayınlamıştır. Bu çalışmalar toplumda görmezlikten gelinen dezavantajlı grupların kamuoyundaki sesi haline almıştır (Veale, 2012).

Kanser hastalığı nedeniyle 1928 yılında gerçekleştirilen ve 5 ülkeden 5000'e yakın katılımcının yer aldığı 1. Uluslararası Sosyal Hizmet Konferansı'na katılamamış, 2 ay sonrasında New York'ta hayata gözlerini yummuştur. Eserleri Avrupa'da, Güney Amerika'da ve Asya'da çok sayıda dile çevrilmiş olup fikirleri tüm dünyada sosyal hizmet meslek ve disiplini şekillendirmeyi sürdürmektedir (Agnew, 2010).

3.Sosyal Hizmete Katkıları

Bu bölümde Mary Ellen Richmond'un sosyal hizmet mesleğine, disiplinine ve alanlarına katkılarına yer verilecektir. Sosyal hizmet disiplinine katkıları bölümünde ise Mary Ellen Richmond'un sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temeli için önemli kilometre taşları olarak nitelendirilebilecek eserlerine genel hatlarıyla yer verilecektir.

3.1. Sosyal Hizmet Mesleğine Katkıları

Mary Ellen Richmond'un sosyal hizmet mesleğindeki önemli liderlerden biri olduğu yapılan araştırmalara da yansımaktadır. Rank & Hutchison (2000) tarafından yapılan araştırmada 164 katılımcıya sosyal hizmet mesleğinin en önemli liderinin kim olduğuna yönelik düşünceleri sorulmuş, yaklaşık her dört katılımcıdan biri bu soruyu Mary Ellen Richmond olarak yanıtlamıştır. Sosyal hizmetin bugünün şekillenmesinde sosyal hizmetin tarihsel serüveni kilit öneme sahiptir. Sosyal hizmetin kurucuları arasında sayılan Mary Ellen Richmond, dönemindeki çalışmalarıyla sosyal hizmet mesleğinin bugüne gelerek şekillenmesinde büyük rol oynamış isimlerden biridir. Richmond 1922 yılında yayınlanan "What is Social Casework" adlı eserinde sosyal hizmet uzmanının "eğitici" rolüne işaret ederken müracaatçı ile sosyal hizmet uzmanı arasında kurulan yardım ilişkisinin nihai amaçlara ulaşmada önemli bir araç olduğuna değinmiştir. Sosyal hizmet uzmanının, müracaatçının gelişimi ve değişimi sürecinde bilimsel yaklaşımlarla müracaatçıyla iletişim kurmanın bir adım ötesine geçerek müracaatçının iç dünyasına dokunabilmesi gerektiğine inanmıştır (Murdach, 2011).

Sosyal hizmetin uzmanlık gerektiren bir meslek olduğunu savunmuş, "social work" yerine "sociatry", "social worker" yerine "sociatist" sözcüğünün kullanılmasını önermiştir (Deutch, 2008, s. 46). "Sosyal Teşhis" adlı eser, mesleğe ilk adım atmış sosyal hizmet uzmanlarına araştırmaları sırasında kullanabilecekleri yöntemleri göstermiştir. Bu eser, birey, aile ve toplumun ihtiyaçları ile karşılaşma noktasında önemli bir role sahip olan sosyal hizmet uzmanlarının izleyebilecekleri sistematığı sunmuştur. "Sosyal Teşhis" adlı eseri Richmond'un uygulama sürecindeki tecrübelerini aktarma ve sosyal hizmet uzmanlarına bu bağlamda yol gösterme noktasında son derece kıymetlidir. Tercih edilen sosyal hizmet müdahalesinin müracaatçının ihtiyaçlarını karşılamada ne denli etkili olduğunun saptanması sosyal hizmet araştırmasının amaçları arasında yer almaktadır. Richmond'un bakış açısı, teori ile uygulamanın bütünleşmesine katkı sunmuştur. Richmond, çalışmalarında bireyi odak noktasına koyarken birey ile çalışma sürecindeki deneyimlerinin mezzo ve makro seviyedeki sosyal hizmet uygulamalarına da esin kaynağı olacağına bilinci içerisinde olmuştur (Ishibashi, 2015, s. 92).

Mary Richmond sosyal hizmet mesleğinin profesyonel bir süreci içerisinde barındırdığının geniş çevrelerce kabul görmesine katkı sağlamıştır. Müdahale sürecinin evrelerine önem vermiş ve bu süreci sistematik bir biçimde ele almıştır (Franklin, 1986). Richmond, "Sosyal Teşhis" adlı eseri ile yardım kurumlarında, okullarda, hastanelerde, hapisanelerde ve mahkemelerde gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları için profesyonel standartların geliştirilmesini sağlamıştır (American National Biography Online, 2000).

Sosyal hizmet uzmanları, birey ve ailelere odaklanmanın yanında sosyal politikaların şekillenmesinde ve toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında da söz sahibidir. Bireylerin ihtiyaçlarına adım adım yanıt aranırken beceriler ve değerler de şekillenmeye başlamaktadır. Bireyleri derinden anlamaya çalışırken tecrübeli meslek elemanlarının yani sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerinden de faydalanmak gerekmektedir. Sosyal hizmet mesleği, sosyal hizmet uzmanlarının 100 yılı aşan tecrübelerinden ve kendilerine yönelen taleplere verdiği yanıtlar ile beslenmektedir (Ishibashi, 2015, s. 102-104). Richmond eserlerinde sosyal hizmetin eğitici rolüne vurgu yapmaktadır. Müracaatçıyı geliştirmek ve değişim sürecinin işlerliğini sağlamak adına sosyal hizmet

uzmanının eğitimsel beceriler kullanacağını değerlendirmektedir. Kendini adanmış, tutkulu sosyal hizmet uzmanı Richmond'un ideallerine uymaktadır. Sosyal hizmet uzmanı sadece müracaatçının gelişimini değil aynı zamanda iletişim becerileri vasıtasıyla müracaatçıya dokunabilmeyi ilke edinmelidir (Murdach, 2011, s. 93-94).

1897 yılında gerçekleştirilen "National Conference of Charities and Correction" adlı etkinlikte, izleyiciler arasında ülkenin özel yardım kuruluşlarının önemli liderlerinin yer aldığı bir salonda sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren kırılğan gruplara hizmet veren gençlerin eğitilmesine ihtiyaç duyulduğunu, deneme yanılma usulü çalışmaların artık geride kalması gerektiğini, bunun gelecek nesillere karşı bir sorumluluk olduğunu savunmuştur. Mary Ellen Richmond'un bu fikri büyük bir kesim tarafından kabul görmüş ve New York, Chicago ve Boston'da açılan sosyal hizmet okullarında sosyal hizmet uzmanlarının hangi bilgi, beceri ve değerlere sahip olması gerektiğine ilişkin tartışmaların alevlenmesini sağlamıştır. Mary Richmond'ın sosyal hizmet eğitime yönelik çağrısı New York Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti (COS) öncülüğünde 6 haftalık yaz okulunun açılmasını sağlamıştır. Eğitime 20'si kadın 7'si erkek olmak üzere 27 öğrenci katılmış, sınıf tartışmaları, kurum ziyaretleri, sosyal araştırmalar ve uygulamalı eğitim ilk sosyal hizmet eğitiminin müfredatında yer almıştır. Eğitim esnasında dostane ev ziyaretlerinde bulunmuş, 40'tan fazla kurum ziyaret edilmiş, staj amacıyla öğrenciler yardım kurumlarında kısa süreli çalışmış, makale tartışmaları ve sosyal hizmet araştırmaları gerçekleştirilmiştir (Shoemaker, 1998, s. 182-183; USC School of Social Work, 2014). Günümüzden yaklaşık 119 yıl önce gerçekleştirilmiş bu sosyal hizmet eğitimi incelendiğinde dönemin fikirlerinin bugünün sosyal hizmet eğitimine ve dolayısıyla sosyal hizmet mesleğine ne denli büyük katkılar sunduğu görülmektedir. Mary Ellen Richmond'un gönüllü olarak hizmet veren bireylerin eğitilmesi gerektiğine dair fikri önce New York Filantropi Okulu'nun kurulmasını sağlamış sonra da bu okulun Columbia Üniversitesi Sosyal Hizmet Okulu'na dönüşümü gerçekleştirmiştir (Stern, 2005).

Sonuç olarak Mary Ellen Richmond, sosyal hizmet mesleğinin profesyonel bir meslek olarak kabul görmesini sağlamış, mesleki standartlar geliştirilmesine katkı sağlamış, sosyal hizmet okullarının açılmasında rol oynamış, sosyal hizmet uzmanı adaylarının eğitim müfredatının hazırlanmasında görev almıştır.

3.2. Sosyal Hizmet Alanlarına Katkıları

Richmond (1917, s. 389) sosyal hizmet uygulamasını "farklı bireylerin ve toplumun iyilik düzeyini arttırmak adına işbirliği içerisinde yapılan sanat" olarak tanımlarken, başka bir tanımında Richmond (1915, s. 43) sosyal hizmet uygulamasını "erkek, kadın ya da çocukların sosyal ilişkilerini iyileştirme sanatı" olarak tanımlamıştır. Her iki tanım irdelendiğinde Mary Ellen Richmond'un sosyal hizmetin sanatsal yönüne ve iyilik düzeyini arttırıcı işlevine işaret ettiği görülmektedir (Soydan, 2011, s. 23).

Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyetini, Mary Ellen Richmond'dan ayrı ele almak mümkün gözükmemektedir. Tam da bu noktada Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti'nin ortaya çıkışını kavramak dönemin koşullarını daha da iyi anlamak noktasında yararlı olacaktır. 1834 yılındaki Fakirler Kanunu Reformu, fabrika işçilerinin zorlu şartlar altında çalışmasına ve her geçen gün daha fazla ezilmelerine çare olamamıştır. Bunun üzerine hayırseverler "kendi fabrikalarında çalışan işçilere ve onların ailelerine veyahut da korunmaya gereksinim duyan gruplar başta olmak üzere diğer dezavantajlı gruplara yardım faaliyetleri organize etmiş ve bu yardım hareketi toplumsal bir sorumluluğa dönüşmüştür. Hayırseverler, yoksul bireylere yiyecek, içecek ve para yardımında bulunmuştur. Hayırseverlerin kontrolsüz bir şekilde faaliyet göstermesi yardım faaliyetlerinin verimini düşürmüş ve bu koordinasyonsuzluğu önlemek adına 1869 yılında Londra'da "Hayırsever Yardım Organize Etme ve İşbirliği Sağlama Cemiyeti" kurulmuş sonrasında ismi değişerek "Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti" adını almıştır. Cemiyet, devlet tarafından yapılan yardımları azaltarak özel hayırseverlik kuruluşlarının ve gönüllülerin faaliyetlerini arttırılmasını teşvik etmiştir (Friedlander, 1966, s. 40-45).

Mary Richmond Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti (COS) hareketinde önemli bir eğitmen, lider ve teorisyen olarak 19. yüzyılın gönüllüğe dayalı hayırseverlik faaliyetlerinin 20. yüzyılda profesyonel sosyal hizmet mesleğine dönüşümüne katkı sunmuştur. Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti yaşamına, 1889 yılında sayman yardımcısı olarak başlamış, başarıları neticesinde Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti'nde görev almış ilk kadın genel sekreter unvanına kavuşmuştur (Agnew, 2004, s. 5). 19. yüzyılda ABD'de kadınların toplumsal yaşama katılımlarının önündeki engellere rağmen Mary Ellen Richmond Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti'nin (COS) felsefesini ortaya koyma

başarısı göstermiştir. (Franklin, 1986) Bu başarısı çerçevesinde yardım kurumlarının sahip olduğu beş prensibi “işbirliği”, “araştırma”, “kayıt olma”, “dostane ziyaretler” ve “yapıcı eylemler” olarak tanımlamıştır (Stern, 2005).

Yaşadığı dönemde yoksulluk bireylerin kendi kusuru olarak görülmüş ve topluma bu soruna yönelik bir sorumluluk atfedilmemiştir (Franklin, 1986). Toplumdaki önyargıya karşı yoksulluğun bireylerin bir kusuru değil sosyal ve çevresel koşulların bir sonucu olduğuna inanmıştır (Veale, 2012). 1900 yılında Philadelphia Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti’nde başlayan genel sekreterliği sırasında gönüllülüğü dayalı hizmetlerin önemine vurgu yapmış, çocuk işçileri ve kadınları koruyacak mevzuatın hazırlanması için lobi faaliyetlerinde yer almış, dernek ve komitelerin kuruluşlarında etkin sorumluluk üstlenmiştir (NASW, 2004).

1914 yılında 1.Dünya Savaşı’nın başlaması ile beraber sosyal hizmet uzmanları arasında savaş sırasında nasıl hareket edecekleri noktasında fikir ayrılıkları yaşamıştır. İçerisinde Jane Addams’ın da yer aldığı bir grup sosyal hizmet uzmanı savaş karşıtı hareketlerde etkin olarak yer alırken; içerisinde Mary Richmond’ın da bulunduğu bir başka grup ülkelere destek vermenin daha doğru olacağını savunmuştur. Bu noktada Mary Richmond, savaşa katılan askerlere ve ailelerine hizmet veren “Kızıl Haç Ev Hizmetleri” bölümünün faaliyetlerinde yer almıştır (Franklin, 1986).

40 yıllık kariyeri boyunca Baltimore ve Philadelphia’daki Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti faaliyetlerinin ülke çapında belirli standartlarla sürdürülmesi ve gelişmesi için çaba harcamıştır. 1902 yılında Havana’da gerçekleşen Küba Hayırsever Yardımlar ve Düzenlemeler Konferansı’nda delegasyon olarak seçilmiş olması, çalışmalarının ABD sınırları dışında da yankı bulduğunun göstergelerinden biridir. (Agnew, 2004, s. 6) Mary Richmond, Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyetinde görev yapan ve ev ziyaretlerinde bulunan gönüllü bireyleri dostane ziyaretçi (friendly visitor) olan tanımlamıştır (Veale, 2012). Richmond (1899) ziyaret eden dostların amaçsız bir şekilde kısa süreli ev ziyaretleriyle yoksul bireylerin yaşam şartlarını geçici bir süreliğine iyileştirmesinin başlı başına yeterli olmayacağını savunmuştur. Amerika’da ilk eğitim almış sosyal hizmet uzmanı olarak kabul edilen Mary Ellen Richmond, yardım kurumlarının yoksul bireylerin yaşantılarında arzulan değişimleri gerçekleştirmekte yetersiz kaldığını fark etmiş, bunun üzerine kariyerine sosyal hizmet mesleği, eğitimi ve araştırmasında uzmanlaşacak şekilde yön vermiştir (Veale, 2012).

1909 yılında Russell Sage Kurumunda yönetici olmasının ardından ülkedeki Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyetinin (COS) gelişmesini sağlamak adına kayıt tutma sistematüğünü geliştirmiştir. Ülke çapında sosyal hizmet müfredatı hazırlamış, vaka analizi yöntemi eğitimleri vermiştir. Çocuk evlilikleri ve dul kadınlar konulu araştırmalar gerçekleştirmiştir. Ulusal tartışmalarda çocuklu dul kadınların işsizlik ve kötü çalışma koşulları nedeniyle maddi yönden desteklenmeleri gerektiğini savunmuştur. Annelerin ekonomik yönden zayıflığını önlemek adına sivil toplum örgütlerini harekete geçmeye davet etmiştir. Sağlık, yaşlılık ve işsizlik sigortası gibi konularda ilerleme kaydedilmesi adına toplumsal eylemlerde rol almıştır. Buna karşın reform yanlıları tarafından özel kuruluşlarca yapılan yardımları desteklediği için çokça eleştirilmiştir (Agnew, 2010). Çünkü Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyetlerinin faaliyetlerinin önemli bir bölümü gönüllü çalışanlar vasıtasıyla gerçekleştirilmekte ve Cemiyet fakirlere devlet eliyle yapılan yardımlara soğuk bakılmaktaydı. Cemiyet “Elberfeld Sistemi” kullanarak şehri küçük parçalara ayırıyor ve ayrılan her bir kısımda gönüllü çalışanlar yardım hizmetlerini yürütüyordu. Devlet tarafından yapılan yardımlar ile özel kuruluşlarca yapılan yardımların eşgüdümünü sağlamak ve yardımların düzensiz bir şekilde tekrarlanmasını önlemek adına Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti koordinatör rolü üstleniyordu (Friedlander, 1966, s. 43-46).

Mary Ellen Richmond, ailelerin uygun ve yeterli hizmeti alması için önemli çabalar göstermiş ve gayretleri sosyal hizmet alanında izler bırakmıştır. “Dostane ziyaretçi” olarak ev ziyaretleri gerçekleştiren, ailelerle çalışan meslek elemanlarını yoksul insanların sorunlarını daha iyi anlayabilmesi adına yetiştirmiştir. Richmond, dostane ziyaretler gerçekleştiren meslek elemanlarının yetiştirilmesinin yoksul ailelere verilen hizmetlerin kalitesini arttıracığını ve ailelerin iyilik seviyesini yükselteceğinin farkındaydı. Sosyal hizmet mesleğinin profesyonelleşmesi için yaptığı savunuculuğun yanı sıra barınma, eğitim, istihdam ve sağlık alanlarındaki mevzuatın hazırlanmasında da savunucu rol üstlenmiştir. Çocuk refahı ve kadın konularının üzerine ayrıca eğilmiştir (VCU, 2012).

Sonuç olarak yaşadığı dönemin sosyal sorunlarına yönelik duyarlı tutumu, kırılğan grupların yaşam kalitesini yükseltmek adına politika yapıcıları etkilemesi, sosyal sorunlara yönelik oluşturulan mevzuatta önemli roller

üstlenmesi, Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti'nin vizyonu üzerindeki etkisi, meslek elemanlarının eğitimine yönelik girişimleri, gerek ulusal gerekse uluslar arası platformda inandığı değerleri savunması Mary Ellen Richmond'un sosyal hizmet alanlarına katkılarını gözler önüne sermektedir.

3.3. Sosyal Hizmet Disiplinine Katkıları

Mary Ellen Richmond'un sosyal hizmet disiplinindeki konumunu, Sokrates'in felsefedeki, Freud'un psikanalizdeki konumuyla eşdeğer olarak kabul edilebilir. Richmond, sosyal hizmet eğitiminin gelişimine katkılarıyla, görüşme sürecine getirdiği sıcaklık ve tutkuyla, "Sosyal Teşhis" adlı eseriyle, sosyal hizmet uygulamasına getirdiği yeniliklerle, terapötik ilişkinin gelişmesindeki öncülüğüyle, bireyin iletişim içinde bulunduğu ağı dikkate almasıyla pek çok ilke imza atmıştır. Kendisinden sonraki dönemde ortaya çıkacak sistem kuramından yaşadığı dönemdeki çalışmalarında zaten yararlanmıştı (Deutch, 2008, s. 46).

Mary Ellen Richmond sosyal hizmet disiplinine önemli katkılar sunmuştur. Bireyin sosyal çevresine ve özellikle ailesine verdiği önem günümüzde "aile terapisi" gibi bir alanın oluşumuna zemin hazırlamıştır. 1960'lı yıllarda ortaya çıkan aile terapisinin oluşumunu yaratan bilimsel birikim incelendiğinde aile terapisinin köklerinin Mary Ellen Richmond'a kadar uzandığı görülmektedir. Aile grup terapisinin kavramsallaştırılması bireyle sosyal çalışmaya yeni bir boyut kazandırmıştır. 1901 yılında Ulusal Hayırseverlik ve İyileştirme Konferansında aileler ile çalışırken sosyal hizmet uzmanının hangi kaynaklara sahip olduğunu değerlendirmiş ve "aile gücünü" kaynakların yer aldığı diyagramın ortasına yerleştirmiştir. Aileyle beraber çalışma anlayışı aile grup terapisinin gelişimine eşlik etmiştir. Richmond bireyin karşılaştığı ekonomik sorunlardan önce ailenin durumunu anlamının gerekliliğine vurgu yaptı. Faydalanmakta olduğu sosyal teorinin de ailenin istikrarına verdiği önemin bilincindeydi. Sosyal hizmet uzmanlarının yardım süreci boyunca ailenin gücünün farkında olmalarını istemiştir (Montalvo, 1982, s. 103-107; Franklin, 1986; Beels, 2002).

"Sosyal Teşhis" adlı eserinde Mary Ellen Richmond ev ziyaretleri sırasında bireylerin yaşadıkları çevrenin gerçek anlamda gözlenmesinin ve değerlendirilmesinin önemine işaret etmiştir. Sistemsel bakış açısıyla çevresi içerisindeki bireye ve bireyin etkileşim içerisinde olduğu çevresinin değişik katmanlarına odaklanmıştır. Bireylerin her birini farklı boyutlarıyla ele aldığı ve bunu yaparken sosyal hizmet kuruluşlarının raporlarından ve analizlerinden de faydalandığı çalışmalarında sosyal sorunlar ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi irdelemesi sosyal hizmet disiplinine sağladığı katkıların yalnızca küçük bir bölümü oluşturmaktadır (Beels, 2002, s. 71).

Mary Ellen Richmond ve Jane Addams gibi iki büyük ismin, tarihsel süreç içerisinde sosyal hizmet meslek ve disiplinin şekillenmesinde büyük katkılar sundukları aşikardır. Tam da bu noktada Mary Ellen Richmond'un attığı önemli adımlar, sosyal hizmet meslek, disiplin ve eğitiminin kadınların hegemonyası altında geliştiği ve sosyal hizmet alanında kadınların daha baskın olduğuna ilişkin tartışmaları alevlendirmiş olduğu söylenebilir (McPhail, 2004, s. 323-326). Jane Addams ve Mary Ellen Richmond'un ideolojileri ve çalışma metotları birbirinden ayrılmakla beraber her iki isim sosyal hizmetin gelişimine büyük katkı sunmuşlardır. Jane Addams'ın aksine Mary Ellen Richmond, sosyal reformları odak noktasına koymak yerine yüzünü yoksulluğun ve sosyal sorunların kıskacındaki bireye çevirmiştir (Soydan, 2011, s. 22).

Mary Ellen Richmond, vaka çalışmalarının gerçekleştirileceği bir okulun kurulmasına yönelik yaratıcı fikirler sunmuştur. Sosyal hizmet eğitiminin üniversitelerde verilmesinin sosyal hizmetin doğal yapısını bozacağına inanmış, bu nedenle sosyal hizmetin eğitiminin bağımsız eğitim kurumlarında verilmesinin daha doğru bir seçim olacağını değerlendirmiştir. New York Filantropi Okulu'nun bağımsız bir şekilde kurulması, Mary Ellen Richmond'un bu fikirlerinin bir ürünüdür (Beels, 2002, s. 71).

Richmond, sosyal hizmet araştırmalarına da önemli katkılarda bulunmuştur. Sosyal hizmet araştırmasının etik kurallara uygun, müracaatçının uygun bir biçimde bilgilendirilmiş olarak gerçekleştirilmesinden yanadır. Her bireyin eşsiz olduğundan hareketle nitel görüşmelerin sosyal hizmetin doğasına uygun olduğuna inanmakta ve sosyal hizmet uzmanı ile müracaatçı arasında kurulacak ilişkiye büyük önem vermektedir. Bir sosyal hizmet araştırması neticesinde elde edilen bulguların sosyal politikaların belirlenmesinde veya geliştirilmesinde rol oynayacağına inanmıştır (Ishibashi, 2015, s. 102). İşte bu yüzden Mary Richmond'un eserleri alandaki tecrübelerinden beslenmektedir. "Sosyal Teşhis" adlı eseri için bir yıl süreyle iki araştırmacıyı görevlendirmiş ve

beş farklı şehirdeki yüzden fazla kuruluşun kayıtlarını inceleme altına almıştır. Eserlerinin temeli ahlaki ve teorik bilgilerden çok araştırma, anket, konferans ve nicel çalışmalar neticesinde ulaşılan bulgulara dayanmaktadır (Beels, 2002, s. 71). Mary Richmond sosyal hizmeti liberal dini inançlar ve 19. yüzyılın hümanizm anlayışıyla harmanlayarak şekillendirmiştir. Eserleri araştırmalarının ve sahadaki uygulamalarının bir sentezi niteliğindedir. Lise mezunu olmasına karşın eserlerin gerek üslup gerek biçim olarak kusursuzluğunun yanı sıra karmaşık konulardaki dâhiyane fikirleri, O'nun geniş entelektüel birikimini gözler önüne sermektedir (Agnew, 2004, s. 13).

Mary Ellen Richmond, ziyaretleri sırasındaki gözlemlerini birleştirerek çevresi içerisindeki bireye, daha da ötesi ailesi içerisindeki bireye odaklanmıştır. Ailenin çevresiyle ve toplumla olan etkileşimini derinden gözlemlemiştir. Mary Richmond, sosyal yardımların gerçekleştirilmesinden önce ihtiyaç sahibi olduğu değerlendirilen birey ve ailelere ilişkin verilerin düzenli olarak toplanmasının, verilerin analizinin ve bu veriler ışığında sosyal yardımların gerçekleştirilmesinin sosyal yardımların etkinliğini arttıracığına inanmıştır. Müdahalenin sosyal hizmet araştırması ile edinilen kanıtlar ışığında gerçekleştirilmesinin uygulamanın amacına hizmet edeceğini değerlendirmiştir (Ishibashi, 2015, s. 94).

Eğitim, çalışma koşulları, sağlık, yalnız yaşayan kadınlar gibi kadın ve çocuk refahına ilişkin konuların yasal reformlarının lobcilik faaliyetlerinde aktif olarak rol almıştır. Sosyoloji, ekonomi, tarih, psikoloji, hukuk ve daha birçok alanda yaptığı araştırmalar neticesinde 1917 yılında "Sosyal Teşhis", 1899 yılında "Fakirlere Dostane Ziyaret", 1907 yılında "Modern Şehrin İyi Komşuları", 1913 yılında "985 Dul ile Çalışma", 1922 yılında "Bireyle Sosyal Çalışma Nedir?", 1925 yılında "Çocuk Evlilikleri" ve 1929 yılında "Evlilik ve Devlet" isimli kitapları yayınlamıştır (Agnew, 2004, s. 6). Mary Ellen Richmond'un eserleri ve idealleri sosyal hizmet disiplinine, eğitimine ve alanına önemli katkılar sunmuş ve sosyal hizmet disiplininin günümüze dek süren gelişimine öncülük etmiştir.

3.3.1. Eserleri

Friendly Visiting Among Poor: 1899 yılında yayınlanmıştır. Mary Ellen Richmond, amaçsız ev ziyaretleri haricinde gerçekleştirilen yardım kuruluşları veya kilise temsilcileri aracılığıyla gerçekleştirilen ve bireylerin iyilik halini arttırmayı amaçlayan ev ziyaretlerini "dostane ziyaret" olarak adlandırmaktadır. Kitap, yardım amacıyla yoksullara ev ziyaretinde bulunan kilise ya da bir yardım kuruluşları temsilcilerine rehberlik edecek bir eser niteliğindedir. Dostane ziyaretler gerçekleştiren bireylerde farkındalık kazandırılmasına yönelik tecrübe aktarımında ve tavsiyelerde bulunmaktadır (Richmond M. E., 1899).

The Good Neighbor: 1907 yılında yayınlanmıştır. Mary Ellen Richmond, bu eserinde yaşadığı dönemin sosyal sorunlarına yer vermiştir. Çocuğun ihmal ve istismarı, çocuğun gereksinimlerine yanıt vermekten uzak şehirler ve çalıştırılan çocuklar eserin çocuk boyutunda yer almaktadır. Eserde, işçilerin çalışma saatlerine, çalışma koşullarına, yetersiz ücretlere ve acımasız rekabetin bireyler üzerinde yarattığı tahribata yetişkin işçiler konu başlığı altında yer verilmiştir. Mary Ellen Richmond, konut sorunu, kirada yaşamanın getirdiği güçlükler, kalabalık şehir yaşantısı, sağlık hizmetlerindeki aksaklıklar, dilenciler ve evsizlik gibi sosyal sorunlar hakkında durum tespitinde bulunmuş ve deneyimleri ışığında tavsiyelere yer vermiştir (Richmond M. E., 1907).

A Study Of Nine Hundred and Eighty Five Widows: 1913 yılında yayınlanmıştır. Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyeti desteğinde gerçekleştirilen araştırmada 9 farklı kuruluş tarafından 6 aylık süre boyunca dul kadınlara ilişkin veriler toplanmış ve bu verilerin toplumsal sorunları belirgin bir şekilde ortaya çıkaracağına inanılmıştır. Dul kadınlar arasında tüberküloz veya verem hastalığının yanı sıra iş kazalarına ve kötü çalışma koşullarına bağlı yaralanmaların yaygın olduğu görülmüştür. Katılımcıların yarıya yakını 30-40 yaşları arasında, her 3 kadından biri ise eşini verem veya tüberküloz hastalığı nedeniyle kaybettiğini ifade etmiştir. Ölüm yardımı ve sigorta ödemeleri eşini kaybeden kadınların gelir kaynaklarının önemli bir bölümünü oluşturmuş, her üç kadından ikisi eşinin ölümünden bir aydan daha kısa bir süre önce Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyetine başvuruda bulunmuştur. Yaklaşık her 10 kadından 7'si halihazırda çalışmakta olduğunu, yaklaşık her iki kadından biri temizlik işlerinde çalıştığını beyan etmiştir (Richmond M. E., 1913). Mary Ellen Richmond'un "A Study Of Nine Hundred and Eighty Five Widows" isimli eseri 20. yüzyılın başlarında dul kadınların ve çocuklarının demografik bilgilerini, ihtiyaçlarını ve yaşantılarını ortaya koymak noktasında son derece kıymetli bir çalışmadır.

Social Diagnosis: 1917 yılında yayınlanmıştır. Richmond, tüm mesleklerin esasında bir temel üzerinde yükseldiğini savunmaktadır. Örneğin hekimlik mesleği için insan anatomisi hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Sosyal hizmet mesleği için gerekli temel bilgileri ve sosyal hizmetin olmazsa olmazlarını irdelemek O'na bu eseri kaleme almak adına ilham kaynağı olmuştur (Richmond M. , 1917). Mary Ellen Richmond "Sosyal Tanı" adlı eseriyle yardım sürecinin esasında diğer meslekler gibi profesyonellik gerektirdiğini de vurgulamıştır. (Franklin, 1986) Sahadaki sosyal hizmet uzmanlarının deneyimleri ve bu deneyimler ışığında hazırladıkları kısa raporlar çalışmayı desteklemiştir. En iyi, en başarılı sosyal hizmet uygulamasını ortaya koymak Richmond'un en büyük amacı olmuştur. Farklı alanlarda çalışan (aile, çocuk koruma, hastaneler) sosyal hizmet uzmanlarının sosyal hizmet uygulamaları sürecinde kullandıkları yöntemler kayıt altına alınmış ve değişen alanların uygulamaların değişimine etkileri gözlenmiştir. Toplanan verilerin ve elde edilen tecrübelerin sosyal hizmet uzmanlarının günlük faaliyetlerine nasıl aktarılabilirliği ayrıca tartışılmıştır. Eser "sosyal kanıt" kavramı ile sosyal hizmet mesleğine yeni bakış açıları kazandırmıştır. Sosyal teşhisi, "müracaatçının sosyal sorunlarını anlamaya yönelik çaba" olarak tanımlanmış, sosyal kanıtların toplanması, karşılaştırılması, değerlendirilmesi ve yorumlanması sosyal tanı sürecinin basamakları olarak kabul edilmiştir. Müracaatçının önyargılarına yer verilmiş ve sosyal hizmet uzmanlarının bu konudaki farkındalıklarının artırılması amaçlanmıştır. Değerlendirme kavramı ve değerlendirme olgusunun beraberinde getirdiği riskler açıklanmış, her bireyin eşsiz olduğundan hareketle değerlendirmenin gerçekleştirilmesi üzerinde durulmuştur. Eser, aileyle çalışma, bilgi kaynaklarına erişme, kaynak olarak akrabalar, kaynak olarak okul, kaynak olarak hastane, kaynak olarak iş ortamı, karşılaştırma ve yorumlama, göçmen aileler, dullar, ihmal edilen çocuk, görme engelliler, evsizler ve süpervizyon alt başlıklarından oluşmaktadır (Richmond M. , 1917).

What is Social Casework?: Richmond, bireyle sosyal çalışmayı sosyal ve psikolojik bir zemin üzerine inşa etmiştir. Richmond'un perspektifinden bireyle sosyal çalışma, sosyal teoriye dayanmaktadır. Richmond bireyle sosyal çalışmanın gelişimini üç aşamalı olarak ele almaktadır. Birinci aşamada yalnızca sosyal hizmet uzmanı ile müracaatçı arasındaki ilişki yer almaktadır. Sosyal hizmet disiplinin ilk dönemlerinde birinci aşamanın yeterli olduğu yanılığısına düşülmüştür. İkinci aşama sosyal hizmet uzmanının müracaatçının çevresine odaklanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada müracaatçı ile çevresini bağımsız iki değişken olarak ele alınmıştır. Üçüncü aşama müracaatçının çevresiyle etkileşim içerisinde olduğu ve bu etkileşimin kesintisiz bir şekilde sürdüğünün değerlendirilmesiyle gerçekleşmiştir (Toikko, 1998, s. 355-356). Eser, sosyal tanının amaçlarına, müracaatçıya ve müracaatçının çevresiyle olan ilişkisinin önemine değinmektedir (Franklin, 1986).

4. Sonuç

Mary Ellen Richmond, salgın hastalıkların ve yoksulluğun egemen olduğu bir çevrede dünyaya gelmiştir. Çocukluk döneminde zamanının önemli bir bölümünü kitaplarıyla geçirmiştir. Yetişkinliğe adım atmasıyla beraber yaşadığı dönemin zorlu koşullarına bağlı olarak düşük ücretle ve yüksek çalışma saatleri şartlarında çalışmak zorunda kalmıştır. Hayırseverlik Teşkilatı Cemiyetinde işe başlamasıyla beraber meslek hayatındaki her bir eylemi esasında sosyal hizmetin gelişimine öncülük etmiştir. "Fakirlere Dostane Ziyaret", "Modern Şehrin İyi Komşuları", "985 Dul ile Çalışma", "Sosyal Teşhis", "Bireyle Sosyal Çalışma Nedir?", "Çocuk Evlilikleri" ve "Evlilik ve Devlet" isimli eserleri sosyal hizmet meslek ve disiplininin gelişimine öncülük etmiştir. Sosyal hizmet alanında yer alan profesyonellerin eğitim görmesi gerektiği fikri ilk sosyal hizmet eğitimlerinin başlamasına ivme kazandırmıştır. Ortaya koyduğu eserleri yalnızca sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temelini inşasını sağlamamış aynı zamanda sosyal hizmetin bir profesyonel meslek haline gelmesine de olanak sağlamıştır. Sosyal yardım etkinliklerinin kamu kurum ve kuruluşlarıyla koordineli bir şekilde gerçekleştirilmesine ve hizmet tekrarının önlenmesine yine bu dönemde dikkat çekilmiştir. Sosyal hizmetin ilk aile vurgusunun mimarı olarak kabul edilebilecek Richmond, müracaatçılara sunulacak etkili sosyal hizmet uygulamasının arayışı içerisinde olmuştur. Sosyal hizmetin öncüleri arasında yer alan Mary Ellen Richmond'un fikirleri ve ardında bıraktığı eserler dün olduğu gibi bugün de sosyal hizmeti şekillendirmeyi sürdürmektedir.

Kaynakça

- Agnew, E. N. (2004). *From Charity to Social Work: Mary E. Richmond and the Creation of an American Profession*. Urbana and Chicago: University Of Illinois Press.
- Agnew, E. N. (2010, Şubat). Ekim 22, 2016 tarihinde American National Biography Online: <http://www.anb.org/articles/14/14-01185.html> adresinden alındı
- American National Biography Online. (2000, Şubat). Ekim 30, 2016 tarihinde <http://www.anb.org/articles/14/1401185>. adresinden alındı
- Beels, C. C. (2002). Notes For A Cultural History of Family Theraphy. *Family Process*, 67-82.
- Deutch, J. A. (2008). Mary E. Richmond. *Journal of Independent Social Work*, 45-55.
- Franklin, D. L. (1986). Mary Richmond and Jane Addams: From Moral Certainty to Rational Inquiry in Social Work Practice. *Social Service Review*, 504-525.
- Friedlander, W. A. (1966). *Sosyal Refah Hizmetine Başlangıç*. Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı.
- Ishibashi, N. L. (2015). Mary Richmond and the Causal Ontological Status of Relatedness. *Smith College Studies in Social Work*, 90-105.
- Learning To Give. (2012, Mart). <https://www.learningtogive.org/resources/richmond-mary-ellen> adresinden alınmıştır
- Lederman, S. H. (2005). From Charity to Social Work: Mary E. Richmond and the Creation of an American Profession. *The Journal of American History*, 247-248.
- McPhail, B. A. (2004). Setting the record straight:Social Work is not a female dominated profession. *Social Work*, 323-326.
- Montalvo, F. F. (1982). The Third Dimension Of Social Casework:Mary E. Richmond's Contribution to family treatment. *Clinical Social Work Journal*, 2(10), 103-112.
- Murdach, A. D. (2011). Mary Richmond and the Image of Social Work. *Social Work*, 92-94.
- NASW. (2004). <http://www.naswfoundation.org/pioneers/r/richmond.html> adresinden alınmıştır
- Rank, M. G., & Hutchison, W. S. (2000). An Analysis of Leadership Within the Social Work. *Journal of Social Work Education*, 487-502.
- Richmond, M. (1915). The social case worker in a changing world. Proceedings of the National Conference of Charities and Corrections. *National Conference of Charities*. Chicago,IL.
- Richmond, M. (1917). *Social Diagnosis*. New York: Russell Sage Foundation.
- Richmond, M. E. (1899). *Friendly Visiting among the Poor*. New York: The MacMillan Company.
- Richmond, M. E. (1907). *The Good Neighbor*. Philadelphia ve London: Russel Sage Foundation.
- Richmond, M. E. (1913). *A Study Of Nine Hundred and Eighty Five Widows*. New York City: Russel Sage Foundation.
- Shoemaker, L. M. (1998). Early Conflicts in Social Work Education. *Social Service Review*, 182-191.
- Soydan, H. (2011). Understanding Social Work in the History of Ideas. *Shaping a science of social work* (s. 1-41). Los Angeles: University of Southern California.
- Stern, M. H. (2005). Reviewed Works: The Education of Jane Addams: Politics and Culture in Modern America by Victoria Bissell Brown; From Charity to Social Work: Mary E. Richmond and the Creation of an American Profession by Elizabeth N. Agnew. *History of Education Quarterly*, 118-122.
- Steyaert, J. (2013, Nisan). *History of Social Work*. <http://www.historyofsocialwork.org/eng/details.php?cps=6> adresinden alınmıştır
- Toikko, T. (1998). Sociological and Psychological Discourses in Social Casework During the 1920s. *Families in Society*, 351-358.

- USC School of Social Work. (2014, Mart 31). <https://msw.usc.edu/mswusc-blog/9-most-influential-women-in-the-history-of-social-work/> adresinden alınmıştır
- VCU. (2012, Ağustos 14). *The Social Welfare History Project*. Ekim 23, 2016 tarihinde <http://socialwelfare.library.vcu.edu/social-work/richmond-mary/> adresinden alındı
- Veale, F. C. (2012, Temmuz). Making a difference: Female Social Workers' Lives And Identities. *Doktora Tezi*. University of Southampton.